

INFLUÈNCIA DEL GÈNERE I L'EDAT DE L'EDUCADOR SOCIAL EN LA INTERVENCIÓ AMB ADOLESCENTS¹

INFLUENCIA DEL GENERO Y LA EDAD DEL EDUCADOR SOCIAL EN LA INTERVENCIÓN CON ADOLESCENTES

Marta Mallorquín Pérez

Universitat Autònoma de Barcelona

RESUM

El principal propòsit d'aquest article és presentar els resultats obtinguts en aquest treball d'investigació, el qual sosté com a hipòtesi que el gènere i l'edat de l'educador social influeixen en la intervenció amb adolescents. Per fer-ho s'ha estudiat alguns dels factors que caracteritzen aquesta intervenció i quins d'aquests tenen algun tipus de relació amb el gènere i l'edat de l'educador i dels adolescents. S'ha utilitzat un mètode qualitatiu que es serveix de la entrevista i de grups de discussió com a instruments per tal de comprendre i analitzar la realitat des de la perspectiva de l'educador social i de l'adolescent. Partint d'aquesta hipòtesi, també s'han estudiat quines estratègies es poden desenvolupar en les intervencions per tal de neutralitzar les possibles limitacions que aquesta influència pugui generar. Aquesta recerca ha determinat que tant el gènere com l'edat de l'educador social influeixen la intervenció amb adolescents, però sense esdevenir determinants, ja que aquesta influència depèn també d'altres factors que es presenten en aquest treball.

PARAULES CLAU:

gènere, edat, educador social, adolescents, intervenció.

¹ Aquest és un article elaborat a partir d'un treball de Fi de Grau d'Educació Social presentat a la Universitat Autònoma de Barcelona el curs 2014-15. El treball ha estat dirigit i supervisat pel professor Xavier Úcar.

RESUMEN

El principal propósito de este artículo es presentar los resultados obtenidos en este trabajo de investigación, el cual sostiene como hipótesis que el género y la edad del educador social influyen en la intervención con adolescentes. Para hacerlo se ha estudiado algunos de estos factores que caracterizan dicha intervención y cuáles de estos tienen algún tipo de relación con el género y la edad del educador y de los adolescentes. Se ha utilizado un método cualitativo que se sirve de la entrevista y de grupos de discusión como instrumentos para comprender y analizar la realidad desde la perspectiva del educador social y del adolescente. Partiendo de esta hipótesis también se han estudiado qué estrategias se pueden desarrollar en las intervenciones para neutralizar las posibles limitaciones que esta influencia pueda generar. Este estudio ha determinado que tanto el género como la edad del educador social influyen en la intervención con adolescentes pero sin ser determinantes, puesto que esta influencia depende también de otros factores que se plasman en este trabajo.

PALABRAS CLAVE:

género, edad, educador social, adolescencia, intervención.

INTRODUCCIÓ

En la professió de l'educació social les relacions interpersonals són un element clau a tenir en compte per treballar amb els usuaris perquè juguen un paper fonamental en el desenvolupament integral de qualsevol persona. Som éssers socials i a través d'aquestes relacions ens integrem en el nostre entorn social alhora que construïm la nostra identitat interioritzant les normes, els valors, etc.,. La professió d'educador social també es caracteritza, entre altres coses, per treballar amb una amplia diversitat de col·lectius amb perfils, característiques i necessitats diferents amb els quals s'estableixen aquestes relacions interpersonals mitjançant la intervenció socioeducativa. Aquesta intervenció està configurada per tot un conjunt molt divers de factors que la defineixen i condicionen.

Són aquests aspectes entre altres els que han fet emergir la pregunta d'aquesta investigació: "El gènere i l'edat de l'educador social, afecta en la intervenció amb adolescents?".

Ens centrem en un col·lectiu en específic i en com dues variables demogràfiques com ara el gènere i l'edat afecten en les relacions interpersonals que s'estableixen entre l'educador i els participants. Un motiu és perquè en aquest procés d'integració social on s'estableixen relacions dins la societat i ens construïm com a persones, és quan sorgeixen els prejudicis i estereotips amb els que un educador ha de treballar. Investigar en aquest tema ens ajudarà a conèixer també altres elements que caracteritzen la intervenció amb adolescents que poden afavorir o limitar aquesta intervenció.

Concretant més en l'elecció del tema a investigar, els interessos personals pels qual s'han escollit aquestes dues variables en concret parteix del fet que el mercat laboral esta constituït per una majoria de dones (Cacho,1998) i per la qual cosa és interessant aprofundir més en aquest tema. Seleccionem la variable edat per respondre a la preocupació d'educadors que es graduen amb una edat molt propera a la del col·lectiu adolescent i que per tant poden trobar-se amb dificultats per actuar amb persones que tenen una edat propera a la seva.

Per donar resposta a la pregunta d'investigació, l'estructura d'aquest treball s'inicia amb un marc teòric que sustenta tots els aspectes que es tracten en la investigació i que dona consistència als resultats obtinguts. S'exposen també els objectius i la hipòtesi dels qual parteix la investigació. A més es veu reflectit tot el procés metodològic, la recollida i tractament de la informació i l'anàlisi d'aquesta que dona pas als resultats. Aquests mostren una influència important del gènere i de l'edat de l'educador social en la intervenció amb adolescents, però sense esdevenir factors determinants. Per últim trobem les conclusions i les limitacions amb les que s'ha trobat la investigació.

1. El gènere i l'edat dels educadors i educadores que treballen amb adolescents

En aquest apartat s'exposen un seguit de conceptes i aportacions basades en estudis previs . que ens han ajudat a contextualitzar l'objecte d'estudi. En concret ens centrarem en el gènere i l'edat com a conceptes, i amb els prejudicis i estereotips que poden sorgir a partir d'ells. Per altra banda també s'emmarquen teòricament algunes característiques fonamentals sobre els educadors socials i sobre els adolescents que es vinculen amb l'objecte d'estudi.

Farem referència també a d'altres variables que determinen el grau d'influència del gènere i l'edat

en les intervencions, com ara la visió autoritària de l'educador, la comunicació, la confiança i la cultura.

En relació al gènere, en aquest treball l'entem com el concepte que la societat defineix sobre el que és un home i una dona, però no des d'un punt de vista biològic, sinó que fa referència a una construcció social i cultural. Hi ha diversos factors que influeixen en la concepció del gènere com ara les tradicions culturals, l'experiència migratòria, l'edat de la persona etc. (López, 2007).

Relacionat amb l'educador social hem trobat rellevant ressaltar estudis presentats per la Facultat d'Educació de la Universitat Complutense de Madrid (de la Fuente, 2002), on trobem que en el món laboral dels educadors socials també hi ha diferències causades pel gènere. Els homes, depenent de l'àmbit i de les tasques requerides, tenen més facilitat per trobar feina, sobretot per aquelles tasques que poden comportar risc per a la seva realització com ara torns de nit de pisos o centres de menors. Aquest fet, diuen alguns educadors entrevistats, que és degut a que es busca en aquests casos una figura que compleixi funcions de "seguretat", i no educatives.

A més ens trobem amb col·lectius que inevitablement, admeten millor un educador que procedeixi d'un gènere concret com per exemple noies adolescents de la comunitat gitana (que prefereixen educadores). Així mateix les entitats es veuen influïdes per aquest estereotip de gènere i també fan filtre a l'hora de contractar. (Reglero.; De la Fuente, 2002).

És necessari aclarir que un prejudici "*és simplement una creença o opinió preconcebuda. El prejudici pot referir-se a moltes realitats diferents, mentre que l'estereotip es refereix més concretament a les realitats humanes*". (Rodrigo, 2006: 9). Arrel d'aquesta idea, fem al·lusió al concepte d'*edisme*. Losada, recull de Butler (1969) i Palmore (1990), que aquest concepte fa referència al "*manteniment d'estereotips o actituds amb prejudicis cap a una persona únicament pel fet de tenir una edat determinada*", (2004: 1), encara que també es parla d'un edisme positiu que és menys comú, i que no té perquè ser negatiu. És la tercera gran forma de discriminació en la nostra societat, darrere del racisme i el sexisme, i és molt més difícil de detectar. (Losada, 2004).

Chagnieau (2012) recull de l'estudi de von Hippel, Silver i Lynch (2000)², que els adults tendeixen a utilitzar més estereotips de gènere amb major freqüència que els joves. Un motiu pel qual a mesura que ens anem fent grans, cada cop tenim més estereotips i ens costa més inhibir-nos

2 Von Hippel, W., Silver, L. A., & Lynch, M. E. (2000). Stereotyping against your will: The role of inhibitory ability in stereotyping and prejudice among the elderly. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(5), 523-532.

d'aquests pensaments socials creats, és que aquests es construeixen de manera gradual al llarg de la vida a partir del nostre ambient social i les nostres experiències i per tant va augmentant (Chagnieau 2012).

Seguint aquesta línia, García (1998), defineix la visió dels homes en la nostra societat actual. Aquests són concebuts com rudes, freds en sentiment, arriscats, amb contundència en les seves decisions, etc., mentre que a la dona se la defineix com sensible, dèbil, tendre alhora que necessita seguretat, protecció i estabilitat. Altres estudis també coincideixen en aquests trets sobre homes i dones, com ara Esquivel (2014) que recull de Lagarde (1995), que les dones estan concebudes socialment com amoroses, dolces, tendres i dèbils, de manera que no encaixa amb la figura d'autoritat que hi ha a l'actualitat.

Partint d'aquesta visió que la societat té de la dona, Esquivel (2014) afegeix el fet que en aquesta no se li atribueix autoritat perquè existeix una visió que aquesta pertany a l'home perquè aquest és el dominant, el fort i la dona la dèbil, dependent que necessita protecció. És per això que només algun cop se li atribueix la figura autoritària, però sempre en condicions de desavantatge degut a aquests estereotips.

Esquivel, (2014) recull de Lagarde (1995)³, que hi ha una concepció sobre el poder que fa referència al fet que aquest depèn de diversos factors del conjunt de les característiques singulars de cada persona, com ara la seva educació, el seu projecte de vida, la seva religió etc., i de tot el que defineix qui és cadascú com individu, encara que tot això estigui condicionat pel gènere i el poder social dominant. Continuant amb Esquivel (2014) trobem per tant el terme poder com element clau que sempre influirà en les relacions interpersonals. Llavors, tant homes com dones tenen poder, encara que de manera desigual perquè aquest és atribuït pel sistema de gènere que depèn de la cultura de cada societat, la qual té els seus valors propis que la defineixen.

Per altra banda però, cal dir que les bones relacions interpersonals compensen les desigualtats de l'exercici de poder com l'autoritat, la presa de decisions o la resolució de problemes. Per tant no tot depèn únicament del sistema de poders que hi ha en la nostra societat, sinó també de les capacitats comunicatives i de les habilitats socials de cada persona. (De Miguel., 2008).

3 Lagarde, M. (1995). *Género y poderes*. San José: IEM-UNA.

Arribats a aquest punt, cal fer un aclariment del que aquest treball d'investigació fa referència quan parla d'autoritat. Definim aquesta en relació al respecte i a l'admiració a la saviesa. Quan parlem d'autoritat en aquest treball fem referència al respecte que l'adolescent pot tenir cap a l'educador.

“Hi ha alguna possibilitat que un nen o un adolescent respecti i confereixi autoritat a un adult si no hi descobreix alguna cosa de respectable, atractiva o admirable que li serveixi com a referent d'identitat?” (Piastra, 2006: 265).

Piastra, 2006 recull de Hannah Arendt (1962), la concepció d'autoritat com una manera de valorar l'experiència en les persones que més han viscut. No fa al·lusió a l'autoritarisme que es recolza en la por, sinó a l'autoritat que s'aconsegueix per admiració a la saviesa. Només es recorre a la por com a alternativa a quan no es té autoritat, mitjançant la coacció i l'abús de poder. Si es confon amb aquest concepte d'autoritarisme és perquè el terme autoritat sempre demanda obediència i per això és corrent que es confongui amb una determinada forma de violència. S'ha de pensar en autoritat com una manera de respectar el treball d'algú que és expert i té experiència en lo que fa. És per això que en aquest treball es barregen el terme respecte i autoritat en diversos apartats, ja que fa referència al respecte que els adolescents tenen cap a la tasca educativa que fa l'educador social.

Pel que fa la concepció teòrica dels educadors socials en relació a l'objecte d'estudi sobre la influència de l'edat i el gènere de l'educador, podem afegir dades d'alguns estudis com el de Cacho (1998), on s'exposa que la mitjana d'edat dels educadors socials és de 32 anys, tot i que aquestes xifres van variant segons les diferents generacions. La durada professional al llarg de la vida d'un educador social es pot considerar que és curta a causa de les condicions laborals econòmiques i de poca estabilitat. Tot i això, hi ha educadors amb edat avançada que continuen exercint la professió, encara que són càrrecs de gestió i no d'intervenció directa amb els usuaris que treballen.

Continuant amb la aportació de Cacho (1998), cal dir també que hi ha una major presència de dones en educació social que d'homes, tal i com ho confirmen altres estudis més actuals com el de Reglero.; De la Fuente. (2004), on s'expressa que la proporció d'educadors homes diplomats és més petita en comparació a les noies (20%). Aquesta realitat és deguda a fets culturals ja que algunes funcions són tasques associades tradicionalment a les dones. En canvi, els homes realitzen funcions relacionades amb l'àmbit professional de justícia i drogodependència.

També Reglero/De la Fuente(2004), expresen que el sexe del educador pot ser significatiu en la recerca de feina, tot i que no es vist com una injustícia social perquè la parella pedagògica és necessària, però si afirmen que existeix l'error de fer distincions sobre la funció del educador social segons el seu gènere.

Per altra banda és important apuntar les diferents característiques personals que són indispensables per aquesta professió independentment del gènere i l'edat de l'educador. Aquest ha de ser una persona extrovertida amb un alt grau de sensibilitat social, una gran capacitat d'adaptació als canvis, de motivació per a nous aprenentatges, i de tolerància i constància en les tasques i objectius. (Reglero; De la Fuente, 2002).

Respecte el col·lectiu adolescent podem afegir que, segons el Col·legi Professional Educadores i Educadors Socials d'Andalucia (2012), aquesta etapa es caracteritza per ser un període on es descobreixen les capacitats de cada persona, es desenvolupen les relacions interpersonals fora del context familiar i on es defineixen nous valors. La labor dels educadors socials en aquest col·lectiu es caracteritza per dotar-los d'eines i recursos pel seu desenvolupament personal. Per això hem de tenir en compte alguns factors com la identitat, les seves necessitats i les seves demandes, a més de conèixer l'entorn que els envolta. (CoPESA, 2012).

Darrerament, relacionat amb aquest col·lectiu cal afegir que l'amplitud de la franja d'edat que reconeix la societat actual sobre l'adolescència, dificulta generalitzar les actituds i característiques d'aquests i alhora la manera d'actuar de l'educador social, ja que la joventut segons el Col·legi Professional Educadores i Educadors Socials d'Andalucia (2012), s'emmarca des dels catorze fins als trenta i cinc anys en alguns casos.

Per últim, com que aquesta investigació s'emmarca dins de les relacions interpersonals, cal fer esment a la comunicació com element clau per a les intervencions. Cal tenir en compte que aquesta pot ser intencionada o no intencionada i està sempre influenciada per diversos factors que dependran de cada situació i context. La comunicació és interpersonal quan les accions dels agents implicats es dirigeixen a la satisfacció de les necessitats d'un mateix i a les dels altres, aporten coses positives. (Garcia., 1996).

És molt important per una bona comunicació escoltar sense jutjar per tal d'establir confiança a més d'una conducta assertiva. (Naranjo, 2008).

Naranjo (2008) seguint a Mézerville (2004)⁴, defineix l'assertivitat com l'autoafirmació personal, la capacitat de respectar els drets propis i els dels altres, i poder expressar de manera apropiada els sentiments i pensaments sense produir angoixa ni agressivitat.

Hi ha teories de la conducta que afirmen que una comunicació assertiva poden canviar les actituds i sentiments de les persones. Alguns exemples de la comunicació no verbal que contribueixen a una comunicació assertiva són alguns com no fugir de la mirada de l'altre, tenir un volum de la veu adequat i modulats que mostri interès per l'altre i respecte, una bona fluïdesa verbal amb espontaneïtat i seguretat, una postura adequada que vagi acompanyada de gestos coherents, fent referència als ulls, la boca, etc. També el contingut verbal del missatge és important, és a dir, s'ha d'utilitzar les paraules adequades de manera directa i sincera i alhora de manera respectuosa. (Naranjo, 2008).

Trobem llavors que l'assertivitat és important per aquesta investigació perquè promou l'autoafirmació d'un mateix i per tant aquí entren components dels quals hem parlat abans com el respecte i el concepte d'igualtat. (Naranjo, 2008).

En acabat dins d'aquest marc teòric sobre la comunicació, definim el que per a nosaltres ha volgut representar el terme confiança. Aquesta es desenvolupa, segons Erikson (1968), si les necessitats bàsiques del menor, generalment, es van satisfent amb l'ajuda del l'educador. A partir d'aquí, i de manera progressiva, aquest anirà desenvolupant la fe en si mateix i en la resta de persones, perdent el temor a explorar el seu entorn ja que sabrà que si en algun moment ens necessita, estarem disponibles per ell/a. Entenem llavors la confiança com la relació propera existent entre persones definida per seguretat i comoditat.

4 De Mézerville, Gastón (2004). Ejes de salud mental. Los procesos de autoestima, dar y recibir afecto y adaptación al estrés. México: Trillas.

2. Metodologia de la recerca

El paradigma des d'on parteix aquesta recerca és interpretatiu, degut a que es pretén conèixer, comprendre i interpretar la realitat que s'investiga, a través d'una lògica inductiva i a través d'un mètode qualitatiu. El que es vol comprendre i conèixer en la major profunditat possible és la realitat i les persones implicades partint de la subjectivitat de l'investigador. Referent a aquest, podem ressaltar que s'ha vist implicat en tot el procés i per tant ha pogut construir una visió global del treball durant tot el transcurs.

En referència a la orientació d'aquest mètode podem dir que és etnogràfic atès que es vol comprendre la realitat d'una unitat social concreta i plasmar-ho de manera descriptiva per després poder interpretar-ho. Es realitza a nivell micro perquè el treball pel curt temps d'investigació i perquè s'ha desenvolupat per un únic investigador.

Tal i com s'ha dit al començament, aquesta investigació parteix de la hipòtesis que “el gènere i l'edat de l'educador social tenen influència en la intervenció directa amb els adolescents” com a resposta a la nostra pregunta d'investigació.

Per tant, partint d'aquesta hipòtesis, els objectius d'aquesta investigació són els següents:

- Conèixer quines variables fan que el gènere de l'educador social influeixi en la intervenció amb adolescents.
- Conèixer quines variables fan que l'edat de l'educador social influeixi en la intervenció amb adolescents.

En relació als agents implicats en el procés, la primera població que s'ha investigat ha sigut la dels educadors socials. La mostra d'aquesta població ha sigut intencionada, ja que s'han buscat educadors socials de diferents sexes i edats que provenen de diverses realitats laborals per tal d'apropar-nos als objectius de la investigació. Dos educadors han sigut nois, dels quals un té 27 anys i l'altre 43. A més un treballa a un CRAE i l'altre a una ONG, els dos amb anys d'experiència en intervenció amb adolescents. També s'han entrevistat a 3 noies, dos de les quals treballen a

l'Equip de Medi Obert de Menors del Departament de Justícia. Una amb 34 anys i l'altra amb 48. Per altra banda, la tercera noia entrevistada té 28 anys, treballa a una ONG i té anys d'experiència en altres centres relacionats amb el col·lectiu adolescent.

Els educadors mencionats anteriorment que treballen a ONGs, treballen en projectes relacionats amb acompanyament socioeducatiu d'adolescents a Terrassa.

A continuació es mostra una taula que ajuda a entendre les característiques més importants dels educadors entrevistats en aquesta investigació:

Educadors entrevistats	Sexe	Edat	Lloc de treball
E1	Home	27	CRAE
E2	Dona	28	ONG
E3	Home	43	ONG
E4	Dona	34	Medi Obert Menors
E5	Dona	48	Medi Obert Menors

Per fer la recollida d'informació, aquest treball s'ha ajudat primerament de l'elaboració d'una entrevista semiestructurada. Es va determinar prèviament la informació que es volia aconseguir amb preguntes que donaven la possibilitat de respondre obertament i que permetien entrellaçar diferents temes. La finalitat que perseguia aquest instrument era comprendre el punt de vista d'educadors socials des de la seva pròpia experiència i dels propis coneixements, tenint en compte que tots han passat per realitats molt diferents amb el col·lectiu d'adolescents, que tots tenen edats i gèneres diferents i amb perfils diversos.

Després d'analitzar el punt de vista dels educadors, el segon grup de població investigat és el d'adolescents. Per fer-ho, la mostra escollida també ha sigut intencionada a fi d'investigar un grup que tingués coses en comú però a l'hora característiques personals diferents i experiències amb educadors viscudes. Per estudiar el col·lectiu, s'ha realitzat un grup de discussió amb un grup d'adolescents de 4 nois i 4 noies d'entre 13 i 17 anys que van a l'Institut públic Mont Perdut de Terrassa. Tots tenen característiques personals diverses com ara diferent edat, gènere, cultura, lloc de procedència, nivell d'estudis acadèmics, experiències etc., i tots participen en el Projecte Beques Menjador de Creu Roja Terrassa, per la qual cosa tenen contacte directe amb educadors socials.

Influència del gènere i l'edat de l'educador social en la intervenció amb adolescents

Copyleft: Marta Mallorquín Pérez

Aquest projecte és una ajuda per a famílies d'alumnes de secundària que es troben amb dificultats econòmiques. Després de l'hora del menjador hi ha un espai d'acompanyament socioeducatiu amb educadors socials on es poden fer activitats, establir vincles, etc.

L'objectiu d'aquesta tècnica de recollida d'informació era comprendre quin és el punt de vista dels adolescents respecte l'edat i el sexe de l'educador social, quins factors han intervingut al llarg de la seva experiència amb educadors per a que arribin a tenir aquest punt de vista, i si hi ha diferències en aquesta visió segons els diferents perfils dels participants.

El primer pas va ser realitzar un anàlisi de la informació recollida pels documents utilitzats pel marc teòric, per la posterior elaboració. A arrel d'aquesta, es va aplicar el disseny qualitatiu per a la recollida de la informació als diferents educadors i al grup d'adolescents. Primerament es van fer les 5 entrevistes durant els mesos de març i abril, i en el mes de maig el grup de discussió.

Per guiar el grup de discussió el paper de l'investigador ha sigut de dinamitzador mitjançant preguntes guiaven la discussió dels adolescents, deixant espai per a que aquests reflexionessin sobre el tema segons els diferents punts de vista de cadascun i les experiències que compartien i alhora permetre el diàleg per defensar les opinions de cada participant, aportant variables a la investigació que no es preguntaven prèviament i que han sigut concloents per l'estudi. No es va fer cap tipus de separació segons les característiques personals dels adolescents en el moment de la discussió, però sí que per a l'anàlisi de les respostes s'ha tingut en compte el gènere i l'edat de cada participant.

Tant els educadors com els adolescents van ser informats sobre els detalls de la investigació per la qual cosa tots van participar amb consentiment i de manera voluntària. Per ambdues tècniques de recollida d'informació, els mecanisme d'enregistrament van ser l'àudio amb posterior transcripció a escriptura de les respostes.

En relació al tractament de la informació s'ha fet un procés de codificació creant dimensions, categories i subcategories en funció de la informació obtinguda en les entrevistes i del grup de discussió. Referent al grup de discussió d'adolescents, la informació s'ha tractat per separat segons els sexes de cadascun. Tant pel que fa les entrevistes com el grup de discussió, les dimensions tenen lligam amb la finalitat dels instruments i les categories a les preguntes realitzades. Algunes

categories responen a més d'una dimensió. A més també s'han extret fins a tres subcategories d'una mateixa cita, d'igual manera que en alguns casos la mateixa subcategoria s'ha repetit en diferents categories.

En funció de les respostes dels cinc educadors, s'han obtingut 42 subcategories de 8 categories, mentre que del conjunt del grup d'adolescents han sortit 29 subcategories de 8 categories, tal i com podem veure als annexos.

3. Resultats

La interpretació i l'anàlisi de la informació es centra en dos perspectives. Parlem per una banda de la informació obtinguda per part dels educadors per analitzar el seu punt de vista i per altra banda, parlem de la perspectiva dels adolescents però des de la globalitat del grup.

Els resultats sobre les característiques de la comunicació en relació a la intervenció amb adolescents depèn de les bones habilitats comunicatives de l'educador com ara la proximitat, el respecte, l'escolta activa, l'empatia i la comprensió. Aquesta també depèn de l'estil professional de l'educador i de les característiques pròpies de l'adolescent. És important fer entenedor el missatge que es vol transmetre, sense jutjar a l'adolescent.

Segons les respostes dels educadors la visió d'autoritat es caracteritza en l'etapa de l'adolescència pel rebuig. Han manifestat en més d'una ocasió que no es veu afectada ni pel gènere ni per l'edat, sinó que depèn de la conducta de l'educador, de les tècniques comunicatives, del tipus de vincle que hi hagi, de la confiança, del respecte i de l'escolta activa. Tot i això, un dels educadors homes entrevistats afegia el fet que un home d'edat avançada pot tenir un rol social més autoritari.

El grup de nois manifesta que una relació distant genera més respecte i un major grau d'autoritat en l'educador. Tant els nois com les noies reiteren en ocasions l'experiència de l'educador com factor condicionant en la visió de l'autoritat.

Les noies exterioritzen que a més edat, més respecte, i els nois en alguns casos no fan distincions d'edat ni de gènere de l'educador com a factors que influencien en la visió autoritària, fet que

manifesten que depèn de les estratègies que utilitzi l'educador, del seu caràcter i dels trets físics com la veu i la constitució.

Quant a la cultura hem observat com aquesta afecta a l'hora de definir la visió del gènere de l'educador, tot i que depèn de l'adolescent, dels prejudicis culturals de cadascú, del vincle educatiu i de l'actitud de l'educador. Tant el grup de nois com el grup de noies manifesta més proximitat amb un educador de la mateixa cultura per identificació personal.

Fent referència a la confiança dels adolescents en l'educador, veiem que aquesta es veu influenciada pel gènere i l'edat d'aquest, tot i que depèn de la conducta que l'educador tingui. Segons els resultats recollits, la confiança augmenta si el gènere de l'educador i de l'adolescent és el mateix. Si l'edat s'aproxima a la de l'adolescent també trobem un major grau de confiança i proximitat creada per identificació personal, tot i que el grup de noies rebutjaria un educador de la mateixa edat.

Tant els nois com les noies conceben a les dones com educadores més properes als homes, la qual cosa els hi transmet més confiança.

Les noies exposen la implicació i la preocupació de l'educador pels adolescents com factor important alhora d'evocar confiança, independentment del gènere i de l'edat.

Els nois destaquen un cop més, l'experiència com factor que els genera major confiança. A més edat més confiança perquè relacionen el grau d'experiència d'una persona amb l'edat d'aquesta. Tot i això en alguns casos destaquen que el grau de confiança dependrà del que les característiques personals de l'educador els hi transmeti. Per tant trobem que l'edat i el gènere no són totalment determinants pel que fa l'establiment de confiança, però sí que aquest establiment està més influenciat per aquestes dues variables demogràfiques, que la visió d'autoritat de l'adolescent descrita anteriorment.

El grup d'adolescents ha manifestat alguns estereotips de gènere, els quals es repeteixen tant al marc teòric com en el grup d'educadors. El grup de noies, igual que el grup de nois, s'ha manifestat amb interessos condicionats per estereotips de bellesa i de gènere a l'hora d'escollir el perfil de l'educador desitjat, motiu pel qual tots prefereixen un educador del sexe oposat al d'ells i que

compleixi amb algun prototip de bellesa. Tot i això nois i noies han coincidit en que no tenen preferències prefixades, sinó que depèn de la persona i del bon vincle que puguin arribar a establir amb ell. Alhora, els dos grups prefereixen un educador jove perquè busquen algú proper i que s'impliqui al mateix nivell que ells (jocs, activitats, etc.), i amb el que també se sentin identificats.

Els estereotips expressats pels educadors tenen a veure amb una visió de l'home com menys emocional que les dones, per la qual cosa costa més fer vincle. L'home és concebut com una figura més autoritària socialment. També l'edat avançada és factor que incrementa el respecte i la visió autoritària de l'educador. Per altra banda tant adolescents com educadors coincideixen en que els interessos entre gèneres no són els mateixos. El gènere però, no és considerat generalment pels educadors entrevistats com una limitació, encara que sí és manifestat com un factor influent i en alguna ocasió es concep aquesta influència com un avantatge. Que aquest esdevingui una limitació depèn de les habilitats, les condicions personals i de l'actitud de l'educador.

Les accions dels educadors respecte les diferències generades per la influència del gènere i l'edat són estratègies que tenen a veure amb un comportament adequat a les característiques personals de l'adolescent, amb el respecte, l'empatia, la reafirmació de l'adolescent i amb evitar la creació de judicis de valors cap a la seva persona.

Les estratègies que depenen dels diferents centres de treball implicats en la investigació tenen a veure amb la barreja d'edats i sexes entre educadors i adolescents, la educació en valors, el tractament d'estereotips socials, i les estratègies pròpies de cada professional. A més es suma la importància del treball en equip per tal de proposar alternatives que puguin respondre a les possibles diferències generades.

Destacar finalment que cap dels entrevistats ha destacat amb un alt grau d'importància que el seu gènere o la seva edat els hagi limitat considerablement en les seves intervencions en alguna ocasió.

A continuació s'exposa una taula que ajuda a visualitzar de manera més clarificadora i entenedora els resultats descrits anteriorment. En aquesta taula només es veuen reflectits les aportacions en les que han coincidit en els tres grups implicats; educadors, nois adolescents i noies adolescents:

Categoria	Subcategoria
Gènere de l'educador	Estereotips de gènere
Autoritat	Importància del bon vincle
	Característiques personals de l'educador
	Trets físics de l'educador
	Importància de l'experiència del educador
	Identitat de gènere
Confiança	Importància del bon vincle
	Implicació i escolta activa de l'educador
	Característiques personals de l'educador
	Identitat de gènere
	Edat propera
	A major identitat, educador més proper
Edat de l'educador	A menys edat, més proper
	A més edat, més experiència
	A més edat més respecte

Font 1: Elaboració pròpia

4. Conclusions i discussió

Arribats a aquest punt podem contrastar la nostra hipòtesi a partir dels resultats obtinguts i afirmar que és certa: “El gènere i l’edat de l’educador social tenen influència en la intervenció directa amb els adolescents”.

Tots els agents implicats mostren estereotips de gènere i amb una mateixa visió de la dona i de l’home que influeix en la percepció de l’educador, la qual coincideix també amb altres estudis realitzats i esmentats en el mart teòric (Esquivel, 2014; Lagarde, 1995). Els homes són més freds en sentiment, mentre que la dona és més sensible. Segons aquests autors, la dona no encaixa amb la figura d’autoritat que hi ha a l’actualitat, però les dades d’aquesta investigació ens diu que aquests estereotips no són determinants alhora de concebre a la dona com menys autoritària ja que depèn del vincle entre l’educador i l’adolescent, de l’experiència que demostrï l’educador, les característiques personals i els trets físics d’aquest. A més, tant nois com noies concebien a la dona com més propera, fet que evocava major confiança.

La confiança i la proximitat augmenten quant menor sigui la diferència entre edats i major sigui la identificació entre gèneres, al contrari passa amb la visió d’autoritat ja que a més edat, més respecte.

Sobre el gènere i l'autoritat els resultats no han sigut molt significatius com per determinar una gran influència. Aquestes però, depenen també del vincle establert, de la implicació i escolta activa de l'educador, i de les característiques personals d'aquest, encara que hi ha una major predisposició a confiar en les dones que en els homes.

Remarcar com conclusió important que es concep l'experiència de l'educador com element significatiu per sobre de l'edat i del gènere dels educadors a l'hora de delimitar la confiança i l'autoritat. El que busquen és un educador proper amb el que es puguin identificar però que els pugui servir com a referent. Aquesta aportació està relacionada amb l'estudi de Piastro (2006) que es mostra al marc teòric i que concep l'autoritat com manera de valorar l'experiència en les persones que més han viscut. S'aconsegueix per admiració a la saviesa

En alguns casos ni l'edat ni el gènere de l'educador són concebuts com a factors que influeixen en la visió autoritària, fet que manifesten que depèn de les estratègies que utilitzi l'educador, del seu caràcter i dels trets físics com la veu i la constitució. Aquesta aportació també estaria vinculada amb l'apartat de comunicació assertiva i llenguatge no verbal del qual es parla al marc teòric en relació a l'estudi de Naranjo (2008) on exposa alguns exemples com ara no fugir de la mirada de l'altre, tenir un volum de la veu adequat i modulats que mostri interès per l'altre i respecte, una bona fluïdesa verbal amb espontaneïtat i seguretat, una postura adequada que vagi acompanyada de gestos coherents, fent referència als ulls, la boca, etc.

En relació a la cultura s'ha descrit anteriorment com afecta a l'hora de definir la visió del gènere de l'educador. Aquesta influència també depèn de l'adolescent, dels prejudicis culturals de cadascú, del vincle educatiu i de l'actitud de l'educador. Tant el grup de nois com el grup de noies manifesta més proximitat amb un educador de la mateixa cultura per identificació personal. Per tant en aquest punt es verifiquen conceptualitzacions del marc teòric com la de López, (2007) que apunta que hi ha diversos factors que influeixen en la concepció del gènere com ara les tradicions culturals o l'experiència migratòria, tot i que no ha resultat estar prou influenciada en comparació a les altres variables que s'estudien en aquest treball.

El fet que les noies ressalten la implicació i la preocupació de l'educador pels adolescents com factor important alhora d'evocar confiança, independentment del gènere i de l'edat, es pot

relacionar als trets característics d'aquesta etapa de vida que s'esmenten pel Col·legi Professional Educadores i Educadors Socials d'Andalucia (2012) al marc teòric d'aquest treball.

Finalment, en relació a les accions dels educadors respecte les diferències generades per la influència del gènere i l'edat descrites en els resultats d'aquesta investigació, podem vincular-lo amb l'aportació sobre assertivitat de Naranjo (2008) recollida en la recerca teòrica, on manifesta que l'assertivitat promou l'autoafirmació d'un mateix, el respecte i el concepte d'igualtat. (Naranjo, 2008). Per tant, un comportament assertiu seria una estratègia per neutralitzar les limitacions que puguin generar la influència del gènere i l'edat en les intervencions.

Llavors en definitiva, podem dir que l'edat i el gènere són factors condicionants en la intervenció amb adolescents a causa dels estereotips que hi ha l'actualitat, però predominen les característiques personals de l'educador, la seva experiència, el vincle amb els adolescents i la seva implicació, per sobre d'aquestes dues variables, tal i com trobem al marc teòric amb De Miguel (2008) quan fa referència a que les bones relacions interpersonals compensen les desigualtats de l'exercici de poder com l'autoritat, la presa de decisions o la resolució de problemes. Per tant el que acaba determinant la intervenció amb adolescents i delimitant que aquesta influència generi limitacions, depèn de les habilitats comunicatives, les condicions personals i de l'actitud de l'educador.

Per últim, en relació a les limitacions del treball, tot i que els perfils dels participants ha sigut força divers, un handicap ha estat el treballar amb una mostra tan reduïda. El treball tindria més validesa si s'haguessin escollit un major nombre d'educadors i de grups d'adolescents d'altres centres i durant un temps més prolongat. Per altra banda també seria més vàlid si s'hagués afegit un mètode quantitatiu que verificués els resultats obtinguts, però això no ha sigut possible a causa del temps limitat del investigador.

Reflexions finals

Fent referència al marc teòric, les entitats es veuen influïdes per estereotips de gènere i també fan filtre a l'hora de contractar (Reglero,; De la Fuente, 2002), per la qual cosa aquesta investigació hauria de servir per demostrar a aquestes entitats que el gènere no hauria de ser un factor determinant per a la contractació d'educadors, que l'edat. Per altra banda, és interessant ressaltar les

aportacions dels educadors sobre estratègies de millora per a neutralitzar les desigualtats generades per aquests factors com ara promoure la coeducació, l'educació en valors, el tractament d'estereotips socials i fomentar el sentit crític dels adolescents per tal de trencar també amb prejudicis socials. A més, és convenient impulsar el treball en equip com eina per a la resolució de conflictes que puguin sorgir sobre aquest tema.

BIBLIOGRAFIA

- Cacho, X. (1998). *L'educadora i l'educador social a Catalunya*. Barcelona: Associació Professional d'Educadors Socials de Catalunya (APESC).
- Cañete, C. N. (2000). El proceso de inserción laboral del educador social en Cataluña: Entre la oportunidad y el riesgo. *Educación social: Revista de intervención socioeducativa*, (15), 10-32.
- Chaigneau, S. E. (2012). La Edad Se Correlaciona Directamente con la Fuerza de los Estereotipos de Género: Evidencia Obtenida en una Tarea de Memoria de Reconocimiento. *Psyke*, 21(2) 119-132. Recuperat el 3 d'abril, 2015 de: <http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=96725078010>.
- Colegio Profesional Educadoras y Educadores Sociales de Andalucía (CoPESA). (2012). *Guía metodológica para educadores y educadores sociales*. Córdoba. Recuperat el 4 d'abril, 2015 de: <http://www.juntadeandalucia.es/institutodelamujer/catalogo/doc/iam/2012/143362258.pdf>
- De Miguel, A. (2008). Feminismo y juventud en las sociedades formalmente igualitarias. *Revista de Estudios de Juventud*. (nº 8). pp 1-23. Recuperat el 23 d'abril, 2015 de: <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3106789>
- Esquivel, D. M. (2014). El poder en las relaciones de género desde la perspectiva de las mujeres. *Rev. Enfermería Actual de Costa Rica*, 27, 1-19. Recuperat el 20 d'abril, 2015 de: <http://dx.doi.org/10.15517/revenf.v0i27.16267>.
- García, A. L. (1998). Diversidad y género en las relaciones interpersonales. *Revistes Catalanes amb Accés Obert (RACO)*.(nº22-23). pp. 171-179. Recuperat el 14 d'abril, 2015 de: <http://www.raco.cat/index.php/educar/article/viewArticle/20687/0>
- Garcia, M. (1996). Comunicación y relaciones interpersonales. *Tendencias pedagógicas*. (nº

Influència del gènere i l'edat de l'educador social en la intervenció amb adolescents

Copyleft: Marta Mallorquín Pérez

02) pp. 11-17. Recuperat de el 13 de març, 2015 de:

http://www.tendenciaspedagogicas.com/Articulos/1996_02_01.pdf

- López, I. (2007). *Guía sobre el enfoque de género en la intervención social*. (M-11287). Creu Roja Espanyola.
- Losada, A. (2004). Edadismo: consecuencias de los estereotipos, del prejuicio y la discriminación en la atención a las personas mayores. Algunas pautas para la intervención. *Informes Portal Mayores*. (nº 14). pp 1-24. ISSN: 1885-6780.
- Naranjo, M. (2008). Relaciones interpersonales adecuadas mediante una comunicación i conducta asertivas. *Revista Electrónica publicada pel Institut de Investigació en Educació de Costa Rica. Volumen 8 (nº1)*. pp 1-27. ISSN 1409-4703
- Navarro L.G., (2006). *Procesos y estrategias de la comunicación en la educación para el desarrollo*.(Tesi doctoral, Universidad Complutense). Recuperat de Dialnet. (ISBN: 84-669-1182-0).
- Reglero, M.; De la Fuente, G. (2004). Factores sociales que condicionan la inserción laboral del educador social. *IV Congreso estatal del/a educador/a social*. (p.1-9).
- Rodrigo, M. (2006). Estereotips i prejudicis en la comunicació intercultural. *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*. Edició bilingüe castellano - francés, Fundació CIDOB (nº 36), pp.1-5. Recuperat el 2 d'abril, 2015 de: www.cidob.org/ca/content/download/5115/51775/file/rodrigo.pdf

COMO CITAR ESTE ARTÍCULO: Mallorquín Pérez, Marta; (2015); Influència del gènere i l'edat de l'educador social en la intervenció amb adolescents.; en <http://quadernsanimacio.net> ; nº 22, julio de 2015; ISSN: 1698-4404